

Lise Öğrencilerinde Okula Aidiyet Duygusu

Sense of School Belonging Among High School Students

Doç. Dr. Mediha Sarı

Öz

Temel amacı, lise öğrencilerinde okula aidiyet duygusunun incelenmesi olan bu araştırma, alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeylerdeki üç lisede, dokuz, on ve on birinci sınıf düzeyinde öğrenim görmekte olan 274 öğrenci (163 kız, 111 erkek) üzerinde gerçekleştirilmiştir. Verilerin toplanmasında Goodenow (1993a) tarafından geliştirilen Okula Aidiyet Duygusu Ölçeği (OADÖ) kullanılmıştır. Ölçeğin lise düzeyi için geçerlik ve güvenilirlik çalışması da bu çalışmada yapılmıştır. Verilerin analizinde, betimsel istatistikler ile bağımsız gruplar t testi ve tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Ulaşılan bulgulara göre, öğrencilerin okula aidiyet duyguları çok yüksek olmamakla birlikte ortalamaların üzerindedir. Cinsiyetlerine göre öğrencilerin OADÖ puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamakla birlikte, kız öğrencilerin ortalamalarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin OADÖ puanları, sınıf düzeylerine, akademik başarılarına ve öğrenim gördükleri lisenin sosyo-ekonomik düzeyine göre ise anlamlı farklılıklar göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Okula Aidiyet Duygusu, Eğitim Çıktıları, Lise Öğrencileri

Abstract

This study which aims to investigate high school students' psychological sense of school membership, carried out with 274 ninth-, tenth-, and eleventh-grade students (163 female, 111 male) in three high schools representing low, middle and high socio-economic status. The Psychological Sense of School Membership (PSSM) Scale, developed by Goodenow (1993a) was used as data collection tool. Reliability and validity of the scale were also examined in this study for high

school level. To analyze the data, descriptive statistics, independent samples t-test, and one-way analysis of variance were used. Results showed that although the students' sense of school belonging were not very high, it was higher than the average point. Although significant differences were not found between PSSM scores of the students in terms of gender, female students have higher scores than male students. It was also found that there were significant differences between PSSM scores of the students in terms of grade level, academic achievement, and socio-economic status in the high school they were attending.

Keywords: Sense of School Belonging, Educational Outcomes, High School Students

Giriş

Çocuk ve gençlere, günlük zaman dilimlerinin önemli bir bölümünü geçirdikleri okullarda, kendilerini huzurlu, mutlu ve güvende hissettikleri eğitim ortamları sunulması, okula ve genel olarak eğitimlerine bağlılıklarını arttırabilecek önemli faktörlerdendir. Okula yönelik olumlu tutumlar geliştirmek, özellikle eğitimin bilişsel çıktıları üzerindeki etkisi nedeniyle eğitim alanında önemsenen konulardan biridir. Yaptığı araştırmalarla Bloom (1998, s.123), duyuşsal özelliklerin başarının belirlenmesi ve etkilenmesinde önemli bir yeri olduğunu; duyuşsal giriş özelliklerinin bilişsel başarı değişkenindeki varyansın dörtte birine yakın bir kısmını açıklayabildiğini ortaya koymuştur. Öğrencilerin okullarına yönelik sahip olmaları beklenen önemli duyuşsal özelliklerden biri de, okula bağlılık veya okula aidiyet duygusudur. Okula aidiyet duygusu, öğrencinin, bireysel olarak okuldaki diğer bireyler tarafından ne ölçüde onaylandığına,

saygı duyulduğuna, dâhil edildiğine ve desteklendiğine yönelik öznel duygu durumunu ifade etmektedir (Goodenow, 1992a; Goodenow ve Grady, 1993).

Okula Aidiyet Duygusu ve Akademik Başarı

Öğrencilerde okula aidiyet duygusunun önemi, geliştirilmesi ve eğitimin diğer çıktlarıyla yakın ilişkisi, özellikle yurt dışı alan yazında birçok araştırmaya konu edilmiştir. Bu araştırmaların çoğunda vurgulanan önemli noktalardan biri okula aidiyet duygusunun öğrencilerin akademik başarısı üzerindeki etkisidir. Adelabu (2007), Anderman (2002), Booker (2006), Cemalcılar (2010), Finn (1989), Goodenow (1992a, 1992b, 1993a) ve Osterman (2000), okula aidiyet duygusunun yüksek başarı, akademik motivasyon ve akademik öz yeterlikle olumlu yönde, okulu terk etme ile de olumsuz yönde yüksek ilişkiler gösterdiğini ortaya koymuşlardır. Anderman (2002), öğrencilerin okula aidiyet duygularıyla genel not ortalamaları arasındaki pozitif yönlü ilişkileri belirlerken, Hagborg'un (1994) yaptığı araştırmada okula aidiyet duygusu yüksek olan öğrencilerin daha yüksek akademik başarıya sahip oldukları ve okullarına daha sıcak baktıkları belirlenmiştir. Benzer şekilde, Isakson ve Jarvis'in (1999) yaptığı çalışmada da okullarına yönelik aidiyet duygusu yüksek olan öğrenciler, daha yüksek akademik başarı göstermişlerdir.

Fredericks, Blumenfeld ve Paris (2004), okula aidiyetin genellikle okuldan hoşlanma ve eğitim etkinliklerine katılımı başladığını; okula gönülden bağlılıkla sonuçlandığını; böylece öğrencilerde okulu sevmemenin önüne geçmede ve öğrenmeyi arttırmada bir anahtar olabileceğini belirtmektedirler. Finn'e (1989) göre, gençlerin okul ve sınıf işlerine katılımındaki veya okulla özdeşleşme duygusu geliştirmedeki başarısızlığı, önemli olumsuz sonuçlara yol açabilir. Gerçekten de araştırmalar, kendilerini okulun önemli bir parçası olarak gördüklerinde, öğrencilerin okulu terk etme olasılıklarının azaldığını göstermektedir (Finn, 1989; McMahon, Parnes, Keys ve Viola, 2008). Adelabu (2007) ve Cemalcılar (2010) ise okula ait hisseden öğrencilerin, okula ve eğitime daha çok değer verdiklerini; gerek sosyo-kültürel etkinliklere gerekse sınıf içerisindeki akademik etkinliklere daha çok katıldıklarını belirtmektedir. Bu katılım etkinliklerini yoğun bir şekilde gerçekleştiren öğrencilerin, akademik başarılarında artış beklenmesi de oldukça doğal bir kestirimdir.

Uwah, McMahon ve Furlow (2008) da okula aidiyet duygusu ile çeşitli eğitim çıktıları arasında, birbirini yakından etkileyen karşılıklı bir ilişki olduğunu vur-

gulamaktadır. Örneğin, okula aidiyet duygusunun öğrencilerin gelecek planları üzerinde de önemli etkileri olduğu ortaya konulmuştur. Adelabu (2007) ve Israelashvili'nin (1997) yaptığı araştırmalarda, öğrencilerin okula aidiyet duyguları ile gelecek beklentileri arasında yakın ilişkiler bulunduğu; okullarına bağlılığı yüksek olan öğrencilerin geleceğe dönük daha olumlu bir bakış açısına sahip oldukları ortaya konulmuştur. Sekizinci sınıf öğrencileri üzerinde araştırma yapan Bond, Butler, Thomas, Carlin, Glover, Bowes ve Patton (2007) da öğrencilerin okula bağlılık düzeylerinin akademik başarılarını ve ileride eğitimlerine devam etme olasılıklarını arttırdığını gösteren bulgular elde etmiş ve öğrencilerin okulla ilişkilerinin sadece akademik boyutta tutulmaması gerektiğini, okulun duyuşsal, bilişsel ve sosyal gelişim için bir arena olması gerektiğini vurgulamışlardır.

Okula Aidiyet Duygusu ve Okuldaki Diğerleriyle İlişkiler

Alanyazındaki açıklamalar, okula aidiyet duygusunun, okuldaki öğretmenler ve diğer öğrencilerle olan etkileşimlerden etkilenen bir kavram olduğuna vurgu yapmaktadır. Goodenow (1993a), örneğin, öğrencilerin öğretmenleri ile olan ilişkisinin onların aidiyet duygularına önemli ölçüde etki ettiğini belirtmektedir. Öğrencileriyle besleyici ve empatik ilişkiler kuran öğretmenler, onlarda ait olma duygusunun gelişmesine de katkıda bulunmaktadır. Nichols'e (2008) göre, öğrenciler açısından öğretmenleriyle aralarındaki olumlu ilişkinin temel dayanağı dürüstlük ve yardım severlik iken; olumsuz ilişkinin temel kaynağı ise öğretmenlerin öğrencilerine yeterince adil davranmamaları ve her hangi bir konuda yardımcı ihtiyaçları olduğunda öğretmenlerin bu yardım çağrısına cevap verememeleridir. Anderman (2002) ise öğrenciler arasında karşılıklı saygıdan söz eden ve öğrencilerinden buna dikkat etmelerini isteyen öğretmenlerin, okula aidiyet duygusunun gelişmesine daha çok katkıda bulduklarına işaret etmektedir. Booker'a (2006) göre genel olarak okula aidiyet, okuldaki yetişkinlerle (öğretmen, koç ve danışman) olan destekleyici ilişkilerle gelişmektedir ve bu gelişme, karşılıklı olarak öğrencilerin okulda mutlu olmalarını, okuldaki performanslarına daha çok güvenmelerini ve psikolojik iyi olma durumlarını beslemektedir. Türkiye'de Özdemir, Sezgin, Şirin, Karip ve Erkan (2010) tarafından yapılan araştırmada da, öğrencilerini başarıya ve çalışmaya teşvik ederek destekleyen ve onların sevgi, ait olma ve başarı ihtiyaçlarını dikkate alan öğretmenlerin, daha etkili öğretmenler

olarak algılandığını; öğrencilerin okul yöneticilerini ve öğretmenleri destekleyici olarak algılamalarının başarıya odaklanmalarına katkı sağladığını gösteren sonuçlar elde edilmiştir.

Goodenow'un (1992a) da belirttiği gibi eğitim, her şeyden önce sosyal ve kişilerarası bir süreçtir. Bu süreçte öğrencilerin birbirleriyle olan ilişkisi de okula aidiyet duygusunu etkilemektedir (Capps, 2003; Beyer, 2008; Nichols, 2008). Özellikle duygusal dalgalanmaların çok yaşandığı ergenlik döneminde, öğretmenlerinden ve diğer arkadaşlarından psikolojik olarak kabul ve sosyal destek görmek daha da büyük önem taşımaktadır (Capps, 2003). Öğrenciler tarafından okulda stres etkeni olarak algılanan unsurlar arttıkça, okula aidiyet duygusunda düşme olduğunu belirleyen Isakson ve Jarvis (1999), arkadaşlardan algılanan destek arttıkça okula aidiyet duygusunun yükseldiğini belirtmektedir. Perdue, Manzeske ve Estell (2009), arkadaşların, okula bağlılık ve akademik başarı açısından çok önemli bir bağlam oluşturduğunu ve arkadaş ilişkilerindeki kaliteyle akranlardan görülen desteğin öğrencilerin okula bağlılıklarıyla yakından ilişkili olduğunu gösteren bulgulara ulaşmışlardır. Okula aidiyet duygusu elbette her yaşta bütün öğrenciler için önemlidir (Uwah, vd., 2008); fakat, yetişkinliğe geçiş dönemi olan ergenlikte daha da kritik önem taşımaktadır (Goodenow, 1993a, 1993b). Booker (2006), lise dönemindeki birçok ergenin, kimlik ve artan özerklik duygusu sorunlarıyla mücadele ettiğini belirtmektedir. Bu bağlamda, okula aidiyet ergenler açısından önemli ölçüde yapıcı bir anlam taşımaktadır; çünkü öğretmenleri ve diğer öğrenciler tarafından kabul gören ve sosyal açıdan da desteklenen öğrencilerde bağlılık ve motivasyon olumlu yönde gelişmektedir (Goodenow, 1992b; Beyer, 2008). Bunun yanı sıra ergenler, okullarındaki diğerleri tarafından önemsenediklerini hissedip kendilerini okullarının bir parçası olarak gördüklerinde, küçük yaşta madde kullanma, şiddet içerikli durumlara karışma gibi olumsuz davranışlara da daha az eğilimli olmaktadır (Mcneely, Nonnemaker ve Blum, 2002).

Hem okuldaki ilişkilerden hem de genel olarak okul ortamından alınan doyumun, öğrencilerin okula aidiyetini yordadığını ortaya koyan Cemalcılar (2010), okula aidiyet duygusu yüksek olan öğrencilerin, öğretmenleri ve arkadaşlarıyla daha iyi ilişkiler kurduklarını, daha yüksek özsaygı geliştirdiklerini ve genel olarak yaşamlarından daha çok doyum aldıklarını belirtmektedir. Özdemir ve diğerlerinin (2010)

de belirttiği gibi, öğrencilerin okula bağlılık göstermesi, okul iklimi ve okuldan memnuniyet ile ilişkilidir. Okul ikliminin önemli bir boyutu olan bireylerarası ilişkilerin niteliği, öğrencilerin kendilerini okula ne ölçüde ait hissedecekleri üzerinde etkilidir. İklimi olumlu özellikler taşıyan bir okulda, öğrencilerle diğer öğrenciler ve öğrencilerle öğretmenler arasında sevgi ve saygıya dayalı yakın ilişkiler vardır. Öğrenciler, olumsuz, hoş olmayan ya da arzulanmayan bir iklimin olduğu veya kendilerini dışlanmış hissettikleri bir okula gitmek istemezler (Özdemir, vd., 2010). Okulların kültürel yapısının fiziksel özelliklerden çok, yönetici, öğretmen ve öğrenci iletişiminden etkilendiğini vurgulayan Sezgin (2010), etkili okulların tüm çalışanları ortak amaçlar etrafında toplayan güçlü kültürlere sahip olduğunu ve olumlu örgüt kültürüne sahip okullarda öğrenci başarısının arttığını belirtmektedir.

Okula Aidiyet Duygusundan Yoksunluk

Okula aidiyet duygusu, okul ortamlarında istenmeyen duyuşsal, bilişsel ve davranışsal özelliklerle olan ilişkisi bakımından da önemsenen bir konudur. Cemalcılar (2010), okula bağlılık düzeyi daha yüksek olan öğrencilerde kaygı, yalnızlık ve okula devamsızlık oranının da düşük; özerkliğin, olumlu sosyal davranışların, içsel motivasyonun ve akademik başarının ise yüksek olduğunu belirtmektedir. Öğrencilerin okula aidiyet duygularının önemini vurgulayan Osterman'a (2000) göre, kabul edilme, dahil edilme ve iyi karşılanma durumu, mutluluk, gurur, hoşnutluk, huzur gibi pozitif duygularla ilişkilirken, reddedilme ve dışlanma ya da görmezden gelinme durumu da aşırı kaygı, depresyon, üzüntü, kıskançlık ve yalnızlık gibi negatif duygulara yol açmaktadır. Booker'ın (2006) yaptığı çalışmada da okula aidiyet duygusunun okuldan tatmini ve öğrencilerdeki depresyon düzeyini etkilediğini ortaya koymuştur. Okula gitmekten memnun ve mutlu olmayan öğrenciler, okullardaki eğitim-öğretim sürecine yabancılaşabilmektedirler. Bu durumda okulda yalnızlık hisseden öğrenciler yavaş yavaş eğitim-öğretimlerini aksatıp bir süre sonra da okulu bırakma eğilimi gösterebilirler. Dolayısıyla okulun görevlerinden birinin, öğrencilerde aidiyet duygusunu geliştirip, okula bağlılıklarını garanti altına almak olduğu söylenebilir. Pehlivan (2006), lise öğrencilerinin devamsızlık nedenlerini incelediği çalışmasında, öğrencilerin devamsızlık nedenlerinin; okulda sıkılma, okulu ve dersleri sevmeme, arkadaşlarının özendirilmesi ve eğitimle ilgili beklentilerinin olmaması şeklinde belirlemiştir. Bu nedenlerin okula aidiyet duygusuyla yakından ilişkili

olduğu görülmektedir. Booker (2006), okula aidiyetin bütünün önemli bir parçasını oluşturduğunu, çünkü öğrencilerin okula devamlarıyla, akademik başarıyla ve psikolojik iyi olmayla ilgili eğitim çıktılarını etkilediğini belirtmektedir. Goodenow (1992b) ise, bir sosyal sistem olarak okula tam anlamıyla ait hissetmemenin yol açabileceği sonuçların düşük düzeyde aktif katılım ve bunun sonucunda da akademik başarıda düşme, hatta okulu bırakma ile sonuçlanabileceğini dikkate almak zorunda olduğumuzu belirtmektedir.

Araştırmanın Amacı

Yukarıda değinilen araştırmaların bulguları genel olarak özetlenecek olursa, okula aidiyet duygusunun akademik başarı, motivasyon, öz yeterlik algısı, okul işlerine katılım, kişilerarası olumlu ilişkiler, okuldan memnun olma, okulda mutlu hissetme, geleceğe olumlu bakış gibi birçok olumlu özellikle pozitif yönde; okulu terk etme, kaygı, zorbalık, yabancılaşma, depresyon, üzüntü, kıskançlık ve yalnızlık gibi birçok olumsuz özellikle ise negatif yönde ilişkili olduğu görülmektedir. Bu bulgulara dayanılarak, okula aidiyet duygusunun sadece okuldaki başarı ve gelişim bakımından değil, tüm yaşam boyunca sürecek olan gelişim açısından da önemli bir etken olduğu söylenebilir. Ancak taşıdığı bu öneme rağmen, okula aidiyet duygusunun Türkiye alan yazınında çok sınırlı araştırmaya konu edildiği (Arastaman, 2006; Cemalçılar, 2010; Ekşioğlu, Sürücü ve Arastaman, 2009; Kızılay, 2008; Özdemir, vd., 2010) görülmektedir. Yurt dışındaki alan yazında ise, Booker'ın (2006) da belirttiği gibi, okula aidiyet duygusu üzerine yapılan araştırmaların çoğunda okula aidiyet duygusu ile akademik başarı arasındaki ilişkiler incelenmiş; çalışma grupları olarak da genellikle ilköğretim ikinci kademe öğrencileri tercih edilmiş, lise öğrencilerinde okula aidiyet duygusu çok az ele alınmıştır. Oysa özellikle çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemi olarak kabul edilen ergenlikte, öğretmenleri ve arkadaşları tarafından kabul edilmek, sosyal ve akademik destek görmek öğrenciler için büyük önem taşımaktadır (Capps, 2003). Alanyazındaki bu eksiklikten yola çıkılarak yapılması gereği duyulan bu araştırmanın genel amacı, lise öğrencilerinde okula aidiyet duygusunun incelenmesidir. Bu ana amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Lise öğrencilerinin okula aidiyet duygularının düzeyi nasıldır?
2. Lise öğrencilerinin okula aidiyet duyguları cinsiyete, sınıf düzeyine, akademik başarıya ve okulun sosyo ekonomik düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?

Yöntem

Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma evreni 2009–2010 Öğretim Yılında Adana ili merkez ilçelerinden Yüreğir'deki toplam 20 ortaöğretim kurumunun 9., 10. ve 11. sınıflarında öğrenim gören 15119 öğrenciden oluşmaktadır. Çalışma evreninde yer alan öğrencilerin 6502'si (%43) 9. sınıf, 4458'i (%29.48) 10. sınıf ve 4159'u (%27.50) 11. sınıf öğrencisidir. Örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde büyüklüğü belli olan evrenler için kullanılan $[n = Nt^2 pd / d^2 (N-1) + t^2 pq]$ formülü kullanılmıştır. Bu formülde hata payı %5 ($d=0.05$); güven aralığı %95 ($\alpha =0.05$ için $t=1.96$); olayın gerçekleşme olasılığı (p) 0.80; olayın gerçekleşmeme olasılığı (q) 0.20 ve çalışma evrenindeki toplam öğrenci sayısı (N) 15119 alınarak örneklem hacmi $[n=15119 \times (1.96)^2 \times (0.80 \times 0.20) / (0.05)^2 \times 15118 + (1.96)^2 \times (0.80 \times 0.20) = 241]$ olarak hesaplanmıştır. Bu şekilde büyüklüğü hesaplanan örneklem, iki aşamalı oransız küme örnekleme yoluyla belirlenmiştir. Birinci aşamada sosyo-ekonomik düzeye göre liselerin sınıflandırıldığı herhangi bir döküman bulunamadığından Yüreğir İlçe Milli Eğitim Müdürlüğündeki yetkililerden alınan bilgiler doğrultusunda alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeyden olacak şekilde birer lise seçkisiz olarak belirlenmiş, daha sonra bu üç liseden yine seçkisiz olarak 9., 10. ve 11. sınıf düzeyinden birer şube seçilmiştir. Bu şubelerdeki öğrenciler araştırmanın örneklemini oluşturmuşlardır. Araştırmaya, alt sosyo-ekonomik düzeydeki liseden 83, orta sosyo-ekonomik düzeydeki okuldan 94 ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki liseden de 97 olmak üzere toplam 274 öğrenci katılmıştır. Öğrencilerin 92'si (%33.6) dokuzuncu sınıf, 97'si (%35.4) onuncu sınıf, 85'i (%31.0) de on birinci sınıfa devam etmektedir ve 163'ü (%59.5) kız, 111'i (%40.5) erkektir. Yaşları 13-18 arasında değişen öğrencilerin yaş ortalaması 15.98, standart sapması 0.95'tir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler Okula Aidiyet Duygusu Ölçeği (OADÖ, The Psychological Sense of School Membership Scale) aracılığıyla toplanmıştır. Goodenow (1993a) tarafından geliştirilen bu ölçek, öğrencilerin okullarının önemli bir parçası olarak hissetme düzeylerini, kabul edilme, değer görme ve gruba dahil olma konusundaki duygularını; okul, öğretmen ve akranlarla bağlantılarını ölçmek amacıyla geliştirilen 18 maddelik beşli Likert tipinde (1. Hiç doğru değil, 5. Tamamen doğru) bir araçtır. Ölçekte yer alan mad-

deler, objektif bir değerlendirmeden çok, öğrencilerin okula yönelik öznel, kişisel perspektiflerini ölçecek nitelikte ifadelerdir (*Buradaki öğretmenler benim gibi insanlarla ilgilenmez, Bu okuldaki öğretmenler bana arkadaşça davranır, Bu okula gelmek beni sinirlendiriyor, vb.*) Ölçekteki beş madde (3, 6, 9, 12 ve 16. maddeler) olumsuz ifadeler şeklindedir. Bu olumsuz maddeler ters puanlandığında her bir öğrenci için tüm maddelerin ortalaması alınarak ölçek puanları hesaplandığı gibi öğrencilerin puanları alt ölçekler bazında da hesaplanabilmektedir. Ölçeklerden alınan yüksek puanlar okula aidiyet duygusunun yüksek olduğuna işaret etmektedir.

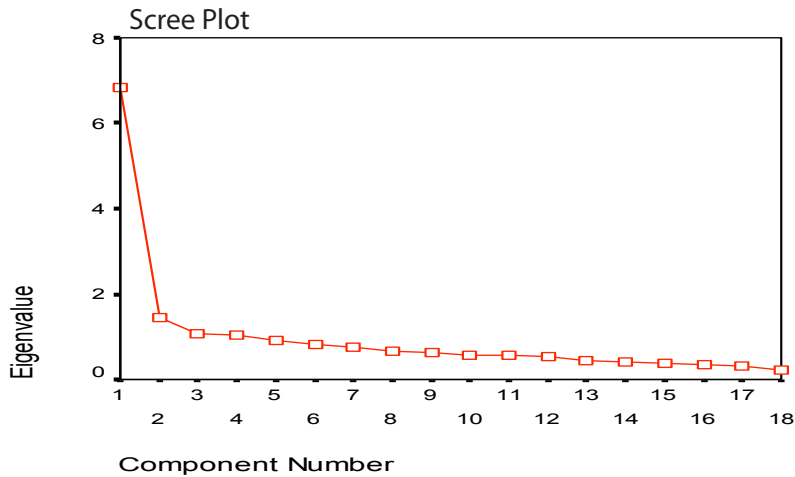
Goodenow (1993a), ölçeğin iç tutarlık katsayısını 0.80 olarak rapor etmiştir. Daha sonra birçok çalışmada kullanılan bu ölçeğin iç tutarlık katsayıları Isakson ve Jarvis'in (1999) çalışmasında .90; Stevens, Hamman ve Olivárez'in (2007) çalışmasında 0.72; Mcmahon vd.'nin (2008) çalışmasında 0.88; Uwah vd.'nin (2008) çalışmasında ise 0.81 olarak hesaplanmıştır.

Ölçeğin Türkçeye uyarlaması Sarı (2011) tarafından ilköğretim ikinci kademedeki öğrenciler üzerinde yapılmıştır. Bu çalışmada yapılan faktör analizleri sonucunda maddelerin iki bileşende toplandığı, bu iki faktörün toplam varyansın %38.49'unu açıkladığı görülmüştür. Birinci faktör (Okula Aidiyet) ölçekteki 13 olumlu maddeyi kapsamaktadır; diğer faktörde (Reddedilmişlik Duygusu) ise ölçekte yer alan beş olumsuz madde bir araya gelmiştir. Alt ölçeklere ilişkin Cronbach alfa güvenilirlik katsayılarının ise sırasıyla .84 ve .78; olumsuz maddeler ters çevrilip puan-

landığında ölçek toplam puanlarına ait Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı ise .84 bulunmuştur.

Bu çalışma kapsamında ise ölçeğin lise öğrencileri için geçerlik ve güvenilirlik çalışması yeniden yapılmış ve ilköğretim formundaki gibi, okula aidiyeti ifade eden maddelerin birinci faktörü, reddedilmişlik duygusunu ifade eden maddelerin ise ikinci faktörü oluşturduğu görülmüştür. Lise öğrencilerinden elde edilen veriler üzerinde OADÖ'nün faktör yapısını belirlemek amacıyla yapılan faktör analizinin başında, verilerin faktör çözümlenmesine uygun olup olmadığını belirlemek amacıyla, Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı ve Barlett'in küresellik testi sonuçları incelenmiş, bu değerlerin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür (KMO = 0.90; Barlett Sphericity testi $\chi^2 = 1903.797$, $df = 153$, $p < .001$). Analizlerde, ölçek kapsamına alınan maddelerin çarpıklık ve sivrilik katsayıları, madde-toplam puan korelasyonları, maddelerin korelasyon matrisi değerleri, ortak varyansları, faktör yükleri (en az .40) ve birden fazla faktöre yüklenen maddelerin faktör yükleri arasındaki farklar (en az .20) incelenmiştir. Bu işlemler, temel bileşenler faktör çıkarma yöntemi ve ortogonal (varimax) döndürme işlemi kullanılarak yapılmıştır.

Faktör analizinin ilk sonuçları, ölçeğin özdeğeri (eigen value) 1.00'in üzerinde olan dört bileşeni olduğunu göstermiştir. Ancak ilk iki bileşen dışındaki faktörler altında toplanan maddelerin ya sayıca çok az olduğu (bir-iki madde) ya da diğer bileşenler altında da .30'un üstünde faktör yüküne sahip oldukları ve iki bileşen altındaki yüklerinin birbirine yakın

Şekil 1. Scree plot (Çizgi) Grafiği

olduğu görülmüştür. Özdeğerlerin çizgi grafiği (scree plot) incelendiğinde de en belirgin kırılmanın ikinci faktörde olduğu gözlenmiştir (Şekil 1). Bu değerlerin yanı sıra, daha önce yapılan çalışmalarda da (Cheung ve Hui, 2003; Sarı, 2011) ölçeğin iki faktörlü bir yapıya sahip olduğu belirlendiğinden faktör analizi iki bileşenle sınırlandırılarak tekrar uygulanmıştır.

Üç iterasyonda ulaşılan ve iki faktörlü bir yapıyla sonuçlanan faktör analizi ile güvenilirlik analizlerinden elde edilen faktörler, faktör yükleri, faktör özdeğerleri, faktörlerin açıkladıkları varyans yüzdeleri, Cronbach Alpha değerleri ve maddelere ait düzeltilmiş madde-toplam puan korelasyonları (r) Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Okula Aidiyet Duygusu Ölçeğinin Faktör Analizi Sonuçları

Madde No	Okula Aidiyet	Reddedilmişlik Duygusu	r*
1	.44		.49
2	.56		.54
4	.52		.47
5	.58		.60
7	.61		.56
8	.65		.65
10	.41		.37
11	.72		.65
13	.58		.56
14	.72		.71
15	.76		.61
17	.59		.70
18	.69		.59
3		.48	.42
6		.65	.52
9		.47	.48
12		.70	.32
16		.73	.50
Özdeğeri	6.84	1.45	Toplam
Varyans %	38.03	8.09	46.13
Cronbach Alpha	.88	.70	.89

*r: Madde - toplam puan korelasyonları

Not: İzleme kolaylığı bakımından, .25 değerinden küçük olan faktör yükleri tabloda gösterilmemiştir.

Tablo 1'de görüldüğü gibi, analizler sonucunda elde edilen ilk bileşen, okula aidiyet duygusunu ölçen 13 maddeyi içermektedir. Bu ölçekte yer alan bazı maddeler "Kendimi okulumun gerçek bir parçası olarak hissediyorum", "Okulumdaki öğrenciler, benim fikirlerimi önemsemektedirler", "Bu okulda gerçekten kendim olabiliyorum" şeklindedir. Bu alt ölçekte yer alan 13 maddenin faktör yükleri, .41 -.76; madde - toplam puan korelasyonları ise .37 -.71 arasındadır ve

Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .88'dir. OADÖ'de yer alan ikinci bileşen ise öğrencilerin okuldan okula aidiyet duygularının olumsuz veya düşük düzeyde olduğuna işaret eden ve Goodenow (1993a) tarafından Reddedilmişlik duygusu (feeling of rejection) olarak adlandırılan alt ölçektir. Bu boyut, "Benim gibi insanların burada kabul görmesi çok zordur", "Bazen kendimi sanki bu okula ait değilmişim gibi hissediyorum" ve "Buradaki öğretmenler benim gibi insanlarla

ilgilenmezler” gibi olumsuz ifade edilen maddelerden oluşmakta ve alınan yüksek puanlar okula aidiyet duygusunun düşük olduğuna işaret etmektedir. Bu faktörde yer alan maddelerin faktör yükleri .47 - .73; madde-toplam puan korelasyonları ise .32-.52 arasındadır. Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı ise .70’tir. Reddedilmişlik duygusu alt ölçeğini oluşturan beş madde ters çevrilip puanlandığında ölçek toplam puanlarına ait Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı ise .89 bulunmuştur. İki alt ölçek toplam varyansın % 46.13’ünü açıklamaktadır. Bunların yanı sıra, verilerin toplandığı bireylerin aldığı toplam puanlar, her bir madde için ayrı ayrı en düşüğe en yükseğe doğru sıralanarak alt %27 ve üst %27’lik gruplar oluşturulmuş ve maddelerin bu iki grubu birbirinden ayırt edip etmediği incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda tüm maddelerin grupları anlamlı ($p < .001$) bir şekilde ayırt edebildiği görülmüştür.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS 11.5 paket programı kullanılarak betimsel istatistikler incelenmiş, ayrıca bağımsız gruplar t testi ve tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Verilerin analizi sürecinde ölçeklerden alınan puanlar, her ölçeğin kapsadığı madde sayısına bölünerek, 1-5 ölçeğine çevrilmiştir. Bulguların anlamlı olup olmadığının değerlendirilmesinde .05 anlamlılık düzeyi ölçüt alınmış, gruplararası belirlenen anlamlı farkların kaynağının incelenmesinde Scheffe F testinden yararlanılmıştır. Karşılaştırmalarda anlamlı farkların kaynağının Scheffe F testiyle belirlenmediği durumlarda ise LSD testinden yararlanılmıştır.

Bulgular

Lise Öğrencilerinin Okula Aidiyet Duygularına İlişkin Bulgular

Örnekleme oluşturan 274 öğrencinin Okula Aidiyet Duygusu Ölçeğinden (OADÖ) aldıkları puanlara ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma dağılımları Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Öğrencilerin OADÖ Puanlarına İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Dağılımları

Boyutlar	N	$\bar{X}$	Ss
Okula Aidiyet Duygusu	274	3.51	.79
Reddedilmişlik Duygusu	274	2.59	.93
OADÖ Toplam Puanları	274	3.50	.74

Tablo 2’de görüldüğü gibi öğrencilerin, Okula aidiyet duygusu boyutundan aldıkları puanların aritmetik ortalaması 3.53; Reddedilmişlik duygusu boyutundan aldıkları puanların aritmetik ortalaması 2.58 ve OADÖ toplam puanlarına ait aritmetik ortalama ise 3.51’dir.

Cinsiyet, Sınıf Düzeyi, Akademik Başarı ve Okulun Sosyo-Ekonomik Düzeyine Göre Öğrencilerin Okula Aidiyet Duygularına İlişkin Bulgular

Öğrencilerin okula aidiyet duygularını cinsiyete göre incelemek amacıyla yapılan bağımsız gruplar t-testi sonuçlarına göre Okula aidiyet duygusu alt ölçeğinde kız öğrencilerin ortalaması 3.52, erkek öğrencilerin ortalaması ise 3.50; Reddedilmişlik duygusu alt ölçeğinde kız öğrencilerin ortalaması 2.52, erkek öğrenci-

Tablo 3. Sınıf Düzeyine Göre Öğrencilerin OADÖ Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Boyutlar	Sınıf	N	X	Ss	df	F	p	Anlamlı Fark (LSD)
Okula Aidiyet Duygusu	9	92	3.67	.63	2	2.862	.050	9 > 10
	10	97	3.45	.81				9 > 11
	11	85	3.41	.91				
Reddedilmişlik Duygusu	9	92	2.38	1.07	2	4.033	.019	10 > 9
	10	97	2.76	.90				
	11	85	2.64	.76				
OADÖ Toplam Puanları	9	92	3.70	.63	2	5.403	.005	9 > 10
	10	97	3.39	.78				9 > 11
	11	85	3.50	.74				

lerin ortalaması 2.70; OADÖ toplam puanlarında ise kız öğrencilerin ortalaması 3.53, erkek öğrencilerin ortalaması ise 3.45'tir. Kız öğrencilerin ortalamaları nispeten yüksek olmakla birlikte, grupların ortalamaları arasındaki farklar, istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>.05$).

Öğrencilerin aldıkları puanların sınıf düzeyine göre incelenmesi amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları ise Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3'te görüldüğü gibi, Okula aidiyet duygusu boyutuna ait ortalamalar 3.41 ile 3.67 arasında değişmekte ve dokuzuncu sınıf öğrencileri lehine anlamlı farklar göstermektedir. Reddedilmişlik duygusu boyutunda ise on ve on birinci sınıf öğrencilerinin ortalamaları birbirine nispeten yakinken (2.76 ve 2.64), dokuzuncu sınıf öğrencilerinin ortalaması 2.38'dir. Ortalamalar arasındaki farklar, onuncu ve dokuzuncu sınıf öğrencilerinin puanları arasında, onuncu sı-

nıf öğrencilerinin puanları lehine anlamlı bulunmuştur ($p<.05$). OADÖ toplam puanlarında ise sınıf düzeyi yükseldikçe ortalamaların düştüğü ve en yüksek ortalamanın dokuzuncu sınıf öğrencilerine ait olduğu görülmektedir. Grupların ortalamaları arasındaki farkın kaynağını incelemek üzere yapılan LSD testi sonucunda, OADÖ toplam puanlarında gözlenen anlamlı farkların dokuzuncu sınıf öğrencileri lehine gerçekleştiği belirlenmiştir.

Veri toplama aracı olarak kullanılan Okula Aidiyet Duygusu Ölçeğinin başında sorulan kişisel bilgilerden biri de "Derslerdeki başarınız aşağıdakilerden hangisine uymaktadır?" şeklindedir ve öğrencilerin bu soruyu düşük (ortanın altında), orta, iyi ve çok iyi seçeneklerinden birini işaretleyerek yanıtlamaları istenmiştir. Bu soruya verdikleri yanıtlara göre, öğrencilerin OADÖ puanları üzerinde yapılan tek yönlü varyans analizinin sonuçları Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Akademik Başarıya Göre Öğrencilerin OADÖ Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Boyutlar	Akademik Başarı	N	X	Ss	df	F	p	Anlamlı Fark (Scheffe)
Okula Aidiyet Duygusu	Düşük	37	3.09	.79	3	4.313	.005	Orta > Düşük İyi > Düşük
	Orta	88	3.63	.84				
	İyi	114	3.55	.71				
Reddedilmişlik Duygusu	Çok iyi	35	3.52	.88	3	5.744	.001	Düşük > Orta Düşük > İyi
	Düşük	37	3.05	.93				
	Orta	88	2.50	1.06				
OADÖ Toplam Puanları	İyi	114	2.43	.80	3	6.292	.000	Orta > Düşük İyi > Düşük
	Çok iyi	35	2.88	.82				
	Düşük	37	3.05	.76				

Öğrencilerin akademik başarı düzeylerine göre yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre, Okula aidiyet duygusu ve OADÖ toplam puanlarında en düşük, Reddedilmişlik duygusu puanlarında ise en yüksek aritmetik ortalamalar akademik başarıyı zayıf olan öğrencilere aittir. Okula aidiyet duygusu ile OADÖ toplam puanlarındaki farklar akademik başarıyla orta ve iyi olan öğrencilerin puanları lehine; Reddedilmişlik duygusu alt ölçeğinden alınan puanlar arasındaki

farklar ise, akademik başarıları düşük olan öğrenciler lehine anlamlı bir şekilde farklılaşmıştır ($p<.05$). Akademik başarıları çok iyi olan öğrencilerin OADÖ puanları ile diğer gruplardaki öğrencilerin puanları arasındaki farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

Öğrencilerin OADÖ puanlarını, öğrenim gördükleri lisenin sosyo-ekonomik düzeyine göre karşılaştırmak amacıyla yapılan varyans analizinin sonuçları Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Okulun Sosyo-Ekonomik Düzeyine Göre Öğrencilerin OADÖ Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Boyutlar	SED	N	X	Ss	df	F	p	Anlamli Fark (Scheffe)
Okula Aidiyet Duygusu	Alt	83	3.18	.74	2	11.296	.000	Üst > Alt Orta > Alt
	Orta	94	3.67	.93				
	Üst	97	3.64	.59				
Reddedilmişlik Duygusu	Alt	83	3.05	.97	2	15.606	.000	Alt > Üst Alt > Orta
	Orta	94	2.43	.91				
	Üst	97	2.36	.78				
OADÖ Toplam Puanları	Alt	83	3.15	.61	2	13.942	.000	Üst > Alt Orta > Alt
	Orta	94	3.65	.88				
	Üst	97	3.64	.59				

Okulun sosyo-ekonomik düzeyine göre yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarının gösterildiği Tablo 5 incelendiğinde, Okula aidiyet duygusu puanlarına ait ortalamaların 3.18 – 3.67; Reddedilmişlik duygusu puanlarına ait ortalamaların 2.36 – 3.05; OADÖ toplam puanlarına ait ortalamaların ise 3.15 – 3.65 arasında olduğu görülmektedir. Öğrencilerin her üç ölçümde elde ettikleri puanlar anlamlı farklar göstermektedir ($p < .01$). Yapılan Scheffé testinde, ortalamalar arasındaki anlamlı farkların, Okula aidiyet duygusu ile OADÖ toplam puanlarında, alt sosyo-ekonomik düzeydeki liseye devam eden öğrencilerin puanları ile orta ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki liselere devam eden öğrencilerin puanları arasında, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki liselere devam eden öğrencilerin puanları lehine olduğu görülmüştür. Reddedilmişlik duygusundaki puanlar ise, alt sosyo-ekonomik düzeydeki liseye devam eden öğrencilerin puanları ile orta ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki liselere devam eden öğrencilerin puanları arasında ve alt sosyo-ekonomik düzeydeki liselere devam eden öğrencilerin puanları lehine anlamlı bir şekilde farklılaşmıştır.

Tartışma ve Sonuç

Lise öğrencilerinde okula aidiyet duygusunun incelenmesi amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada elde edilen ilk bulgu, öğrencilerin OADÖ toplam puanlarına ait ortalamaların (3.51), çok yüksek olmamakla birlikte, beşli derecelendirme ölçeğinde ortanın üzerinde olduğu şeklindedir. Booker (2004) da, çok yüksek olmamakla birlikte öğrencilerin çoğunun okullarının birer parçası olarak hissettiklerine dair bulgu-

lara ulaşmıştır. Benzer şekilde Goodenow (1992b) da öğrencilerin okula aidiyet duygusu puanlarına ait ortalamayı 3.10 olarak orta düzeyde bulmuştur.

Öğrencilerin okula aidiyet duygularını cinsiyete göre incelemek amacıyla yapılan bağımsız gruplar t-testi sonuçlarına göre grupların ortalamaları arasındaki farklar istatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte, kız öğrencilerin ortalamaları okula aidiyet ve OADÖ toplam puanlarında daha yüksekken, Reddedilmişlik duygusu alt ölçeğinde ise daha düşüktür. Alayazındaki benzer araştırmaların (Adelabu, 2007; Arastaman, 2006; Cheung, 2004; Cheung ve Hui, 2003; Goodenow, 1992b; 1993a, 1993b; Goodenow ve Grady, 1993; Hagborg, 1994; Nichols, 2008) bulgularına paralellik gösteren bu bulgulara dayanılarak, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre kendilerini okullarına daha yakın hissettikleri söylenebilir. Uwah vd. (2008), kız öğrencilerin okullarını daha çok önemseyebileceklerini ve bu nedenle okula bağlılıklarının daha yüksek olabileceğini belirtmektedir. Öte yandan, öğrencilerin okula bağlılıklarının tersi olarak kabul edilebilecek olan okula yabancılaşma konusunda yapılan araştırmalarda da erkek öğrencilerin okullarına yabancılaşma düzeylerinin daha yüksek olduğu şeklinde bulgulara ulaşılmıştır. Örneğin Brown vd. (2003), okula yabancılaşmanın tüm alt boyutlarının öğrencilerin cinsiyeti tarafından anlamlı bir şekilde etkilendiğini ve erkek öğrencilerde okula yabancılaşma düzeyinin daha yüksek olduğunu ortaya koymuşlardır. Benzer şekilde Uzun Yüksek'in (2006) yaptığı çalışmada, erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla daha yüksek oranda yabancılaşma yaşadığı saptanmıştır. Oysa Fredericks vd.'nin (2004) de işaret ettiği

gibi, okula bağlılık, öğrencilerin okula yabancılaşmasının antidotu olarak görülebilir. Okulun sadece akademik başarıya odaklanmaması gerektiğini vurgulayan Calabrese (1989) ise okulların öğrencilerdeki yabancılaşmayı azaltmaya odaklanarak uzun vadede onların akademik başarılarını yükseltebileceklerini belirtmektedir. Bu bağlamda, hem erkek hem de kız öğrencilerde okula bağlılığın artırılmasına yönelik alınacak önlemlerin, öğrencilerin hem akademik hem de sosyal ve psikolojik gelişimleri açısından son derece önemli olduğu söylenebilir.

Sınıf düzeyine göre yapılan analizlerde, OADÖ puanlarında sınıf düzeyi yükseldikçe ortalamaların düştüğü ve en yüksek ortalamaların dokuzuncu sınıf öğrencilerine ait olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu, alanyazındaki diğer araştırmaların bulgularıyla örtüşmemektedir. Örneğin, Goodenow'un (1992b) ilköğretim ikinci kademe öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada, Okula Aidiyet Duygusu Ölçeği puanlarında sınıf düzeyi açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır. Benzer şekilde Hagborg (1994) da, ilköğretimden ortaöğretime 5. – 12. sınıf öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada, lise düzeyinde daha düşük bağlılık beklenmekle birlikte, sınıf düzeyine göre öğrencilerin okula aidiyet duygularının anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını belirtmektedir. Anderman (2002) da Goodenow (1992b) ve Hagborg'un (1994) bulgularına paralel sonuçlar elde etmiş ve öğrenci düzeyindeki eğitim çıktılarının sınıf düzeyinden çok okul içerisindeki gerçek uygulamalardan etkilenebileceğine işaret etmiştir. Bu araştırmada lise birinci sınıf öğrencileri lehine bulunan anlamlı farklılıkların nedenleri hakkında daha ileri düzeyde araştırmalar yapılması gereği açıktır. Dokuzuncu sınıf öğrencileri kendilerini okullarına neden daha ait hissetmektedirler? Ortaöğretim döneminde sınıf düzeyi yükseldikçe, okula aidiyet duygusu neden düşüş göstermektedir? Bu durum, ergenlik döneminin evreleriyle mi ilgilidir yoksa okulların kendi özgül koşullarından mı kaynaklanmaktadır? Bunlara benzer soruların irdelendiği araştırmalarda ulaşılabilecek bulgular doğrultusunda, öğrencilerin okula aidiyet duygularının zaman içerisinde nasıl bir değişim gösterdiğinin boyutsal olarak incelenmesi alanyazındaki önemli bir eksiğin giderilmesine katkı getirecektir.

Araştırmada ulaşılan diğer bir bulgu grubu da öğrencilerin belirttikleri akademik başarı durumlarına göre OADÖ puanlarında görülen anlamlı farklılaşma ile ilgilidir. Buna göre yapılan tek yönlü varyans anali-

zi sonuçlarına göre, okula aidiyet duygusu ve OADÖ toplam puanlarında en düşük, Reddedilmişlik duygusu puanlarında ise en yüksek aritmetik ortalamalar akademik başarısı zayıf olan öğrencilere aittir; buna göre akademik başarısı düşük olan öğrenciler, kendilerini okullarına daha az ait hissetmektedirler. Bu bulgular, alan yazındaki diğer araştırmaların bulgularıyla tutarlıdır. Örneğin, Anderman (2002), Hagborg (1994), Goodenow ve Grady (1993) ve Isakson ve Jarvis'in (1999) öğrencilerin okula aidiyet duygularıyla genel not ortalamaları arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunduğunu; okula aidiyet duygusu yüksek olan öğrencilerin akademik başarılarının da daha yüksek olduğunu ortaya koymuşlardır. Ekşioğlu vd.'nin (2009) yaptığı çalışmada da akademik başarının, lise öğrencilerinin okula bağlılığını anlamlı bir şekilde yordayan değişkenler arasında yer aldığı belirlenmiştir. Benzer şekilde Özdemir vd. (2010) de okula aidiyet düzeyinin artmasının, öğrencilerin başarı algılarını geliştirdiği sonucuna ulaşmışlardır. Gerek bu araştırmada, gerekse alanyazındaki diğer araştırmalarda ulaşılan bu sonuçlar doğrultusunda, öğrencilerin okula aidiyet duyguları ile akademik başarıları arasında karşılıklı bir ilişki olduğu, öğrencilerin akademik başarılarını yükseltmek için alınacak önlemlerin okula bağlılıklarını da yükseltebileceği; okula bağlılıklarını yükseltmek için alınacak önlemlerin de akademik başarılarını arttırabileceği yargısına varılabilir.

Araştırmada ulaşılan son bulgu, öğrencilerin OADÖ puanlarında devam ettikleri lisenin sosyo-ekonomik düzeyine göre anlamlı farklar olduğu şeklindedir. Okulun sosyo-ekonomik düzeyine göre yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre OADÖ toplam ve alt boyutlarından alınan puanlar, orta ve üst sosyo ekonomik düzeydeki öğrencilerin puanları lehine anlamlı farklar göstermektedir ($p < .01$). En düşük ortalamalar alt sosyo-ekonomik düzeydeki liseye devam eden öğrencilere aittir. Bu öğrencilerin reddedilmişlik duygusuna ait puanları da en yüksek ortalamayı göstermiştir. Alanyazında okulun sosyo ekonomik düzeyinin öğrencilerin okula aidiyet duyguları üzerinde etkili olabileceğine işaret eden bulgular mevcuttur. Örneğin Anderman (2002) ve Goodenow ve Grady (1993), şehir merkezinde bulunan, nispeten daha kalabalık ve daha heterojen bir öğrenci nüfusuna sahip olan okullardaki öğrencilerin, şehir dışında bulunan ve daha az sayıda öğrencinin devam ettiği küçük okullara devam eden öğrencilere göre okula aidiyet duygularının daha düşük olduğunu

ortaya koymuştur. Düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip lisedeki öğrencilerin okula aidiyet duygularının da daha düşük çıkmış olması, geldikleri ailelerin özelliklerinden kaynaklanmış olabileceği gibi, okulun kendi olanaklarındaki sınırlılıklardan da kaynaklanmış olabilir.

Rumberger ve Thomas (2000), sosyo-ekonomik düzeylerine göre öğrencilerin akademik başarılarını incelemiş ve okulu bırakma oranlarının üst sosyo-ekonomik düzeyden gelen öğrenciler arasında, diğer sosyo-ekonomik düzeylerden gelen öğrencilere göre %50 daha düşük olduğunu ortaya koymuşlardır; alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerden gelen öğrenciler, diğerlerine göre iki kat daha fazla okulu bırakma olasılığı taşımaktadırlar. Okula aidiyet duygusu ile akademik başarı ve okulu terk etme oranları arasındaki yakın ilişki dikkate alındığında, bu çalışmada düşük sosyo-ekonomik düzeydeki lisede okula aidiyet duygusunun düşük, reddedilmişlik duygusunun ise yüksek bulunmuş olması Rumberger ve Thomas'ın (2000) bulgularına paralellik göstermektedir. Bu bulguların okulların olanaklarıyla da yakından ilgili olabileceği unutulmamalıdır. Rumberger ve Thomas'ın (2000) çalışmasında okul düzeyinde yapılan karşılaştırmada da düşük sosyo-ekonomik düzeydeki okullarda okulu bırakma oranlarının %60 daha fazla olduğu ortaya konulmuştur. O halde, öğrencilerin okula aidiyet duygularında ve bundan yakından etkilenen akademik başarı, motivasyon vb. eğitim çıktılarında okulun sahip olduğu olanakların önemli etkileri olduğu söylenebilir. Nitekim öğrencilerin okula aidiyet duyguları arasında öğrenim gördükleri okulun sosyo-ekonomik düzeyine göre anlamlı farklar bulunmamış olmakla birlikte, Cemalcılar'ın (2010) yaptığı çalışmada, ekonomik olanakları sınırlı okullara devam eden öğrencilerin, okullarının üç boyutu hakkında (okulun fiziksel ortamının kalitesi, destekleyici kaynakların kalitesi ve şiddetten uzak, güvenli bir okul ortamı) daha olumsuz algılara sahip oldukları belirlenmiş; okulun fiziksel ortamının kalitesi ve destekleyici kaynaklara yönelik algıların, öğrencilerin okula aidiyet duyguları ile pozitif yönde anlamlı ilişkiler gösterdiği ortaya konulmuştur.

Bunun yanı sıra, Türkiye'de okuldaki yaşam kalitesinin incelendiği çeşitli çalışmalarda da okulun sosyo-ekonomik düzeyleri bakımından farklar bulunmuş ve okul yaşam kalitesi düzeyinin genellikle alt sosyo-ekonomik düzeydeki okullarda daha düşük olduğu şeklinde sonuçlara ulaşılmıştır (Bilgiç 2009;

Durmaz 2008; Sarı 2007; Sarı, Ötünç ve Erceylan, 2007). Nichols (2008), bir öğrencinin okulunu sevmesi ve kendini oraya ait hissetmesindeki etkenlerden birinin okuldaki olanakların çeşitliliği olduğunu belirtmektedir. Cemalcılar (2010) ise, minimum düzeyde de olsa etkili öğrenme ortamları sunamayan okulların, öğrencilerde okula bağlılığı geliştirmelerini beklemenin akla uygun olmayacağını ifade etmektedir. Bu durumda, sahip oldukları olanaklar doğrultusunda, okulların öğrencilerin her anlamda (akademik, sosyal, psikolojik ve fiziksel) tatmin oldukları yerler olmaları durumunda, öğrencilerin okullarına yönelik daha olumlu duygular besleyeceği, kendilerini okullarına daha ait hissedecekleri ve bunlar doğrultusunda da akademik başarılarında artış olacağı söylenebilir.

Araştırmada ulaşılan sonuçlar genel olarak özetlenecek olursa, elde edilen bulgulara göre öğrencilerin okula aidiyet duygularının çok yüksek olmamakla birlikte ortalamanın üzerinde olduğu söylenebilir. Cinsiyetlerine göre öğrencilerin OADÖ puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmazken, kız öğrencilerin ortalamalarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Gerek bu çalışmada ulaşılan sonuçlara, gerekse alan azında konunun önemine ve eğitimin diğer çıktılarıyla yakın ilişkisine yapılan vurgulara dayanılarak, her kademedeki tüm öğrencilerde okula yönelik duyguların iyileştirilmesine yönelik önlemlerin alınması gereği açıktır. Okula aidiyet duygusunun özellikle lise dönemindeki öğrenciler üzerinde daha sık incelenmesi, içerisinde buldukları ergenlik döneminin daha az sancıyla atlatılmasına katkı getirebilir.

Araştırmada öğrencilerin OADÖ puanları, sınıf düzeylerine ve öğrenim gördükleri okulların sosyo-ekonomik düzeyine göre anlamlı farklılıklar göstermiştir. Gerek Türkiye'de gerekse yurt dışında yapılan çalışmalarda lise öğrencilerinde okula aidiyet duygusu az incelenen bir konu olduğu gibi, bunun sınıf düzeyi yükseldikçe nasıl bir seyir izlediği veya farklı sosyo-ekonomik olanaklara sahip okullarda nasıl bir görünüm arz ettiği konusunda da yeterli veri bulunmamaktadır. Bu bağlamda, ileride yapılacak çalışmalarda, okula aidiyet duygusunun boylamsal bir anlayışla ele alınması alanyazındaki bu açığın giderilmesine önemli katkılar sağlayacaktır. Öte yandan konunun okulların sahip olduğu sosyal ve akademik olanaklar doğrultusunda karşılaştırmalı olarak incelenmesi, hangi nitelikte bir okula devam ediyor olurlarsa olsunlar,

bütün öğrencilerin genel olarak eğitimlerine, özelde de okullarına, derslerine, öğretmenlerine ve arkadaşlarına olumlu duygular beslemelerinin sağlanması ve en nihayetinde de akademik, sosyal ve psikolojik açıdan mutlu ve başarılı bireyler yetiştirilmesi yönünde isabetli önlemlerin alınmasına katkı sağlayabilir.

Araştırmada öğrencilerin OADÖ puanları, akademik başarılarına göre ise anlamlı farklılıklar göstermiş ve okula aidiyet duygusunun en düşük olduğu grubun akademik başarısı düşük olan öğrenciler olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu da alanyazındaki birçok araştırmanın bulgusuna paralel olmakla birlikte, bu noktada araştırmanın önemli bir sınırlılığında söz etmekte yarar görülmektedir. Bu araştırmada akademik başarı değişkeni, öğrencilerin öznel ifadeleri doğrultusunda ölçülmüştür. Verilerin toplandığı Okula Aidiyet Duygusu Ölçeğinin başında, öğrencilere kendi başarı durumlarına uyan seçeneği (düşük, orta, iyi ve çok iyi) işaretlemeleri istenmiş; başarıya yönelik başka herhangi bir ölçüm yapılmamıştır. Oldukça kaba ve öznel bir ölçüm olarak nitelenebilecek bu verilere dayanılarak ulaşılan sonuçlar alanyazındaki bulguları desteklemiş olsa da, bunların akademik başarı ile okula aidiyet duygusu arasında pozitif yönlü olduğu belirtilen ilişkinin genellenmesi yönünde ele alınmasında acele edilmemesi gerektiği söylenebilir. Daha ileri düzeyde araştırmalarla, öğrencilerin okuldaki akademik başarılarına yönelik çok yönlü, ayrıntılı ve daha objektif ölçümler yapılarak (öğrencilerin çeşitli derslerdeki notları, genel not ortalamaları, öğretmen puanlamaları, okul kayıtları, vb.) bu iki değişken arasındaki ilişkilerin yeniden test edilmesinde yarar görülmektedir.

Bu araştırmanın diğer bir sınırlılığı da okula aidiyet duygusunun sınırlı sayıda değişken bağlamında ve sınırlı sayıda okulda ele alınmış olmasıdır. Alanyazın, okula aidiyetin eğitimin birçok istendik çıktısıyla olumlu ilişkiler içerisinde olduğunu göstermektedir. Başka araştırmalarda, öğrencilerin okula bağlılıkları, başka değişkenlerle ilişkiler bakımından ve çok daha büyük örneklerde incelenebilir. Bu tür araştırmaların bulguları, öğrencilerin her açıdan mutlu ve huzurlu hissettikleri okul ortamlarının yaratılmasına önemli katkılar sağlayacaktır.

Kaynakça

- Adelabu, D. D. (2007).** Time perspective and school membership as correlates to academic achievement among African American adolescents. *Adolescence*, 42(167), 525-538.
- Anderman, E. M. (2002).** School effects on psychological outcomes during adolescence. *Journal of Educational Psychology*, 94 (4), 795-809.
- Arastaman, G. (2006).** *Ankara ili lise birinci sınıf öğrencilerinin okula bağlılık durumlarına ilişkin öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin görüşleri.* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Beyer, W. (2008).** *Belonging in a grade 6 inclusive classroom: Three multiple perspective case studies of students with mild disabilities.* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ontario, Canada: Queen's University.
- Bilgiç, S. (2009).** *İlköğretim öğrencilerinde okul yaşam kalitesi algısının arkadaşlara bağlılık ve empatik sınıf atmosferi değişkenleriyle ilişkisinin incelenmesi.* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bloom, B. S. (1998).** *İnsan nitelikleri ve okulda öğrenme.* (Çev. D. A. Özçelik). İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları
- Bond, L., Butler, H., Thomas, L., Carlin, J., Glover, S., Bowes, G., ve Patton, G. (2007).** Social and school connectedness in early secondary school as predictor of late teenage substance use, mental health, and academic outcomes. *Journal of Adolescent Health*, 40 (4), 357-366.
- Booker, K. C. (2004).** Exploring school belonging and academic achievement in African American adolescents. *Curriculum and Teaching Dialogue*, 6 (2), 131-143.
- Booker, K. C. (2006).** School belonging and the African American adolescent: What do we know and where should we go? *The High School Journal*, 89 (4), 1-7.

- Brown, M. R., Higgins, K., Pierce, T., Hong, E. ve Thoma, C. (2003).** Secondary students' perceptions of school life with regard to alienation: The effects of disability, gender and race. *Learning Disability*, 26, 227-238.
- Capps, M. A. (2003).** *Characteristics of a sense of belonging and its relationship to academic achievement of students in selected middle schools in region IV and VI educational service centers.* Yayınlanmamış doktora tezi. Texas: A&M University.
- Calabrese, R. L. (1989).** Student alienation and academic achievement. *The Education Digest*, 54 (9), 7-9.
- Cemalclar, Z. (2010).** Schools as socialization contexts: Understanding the impact of school climate factors on students' sense of school belonging. *Applied Psychology: An International Review*, 59 (2), 243-272.
- Cheung, H. Y. (2004).** Comparing Shanghai and Hong Kong students' psychological sense of school membership. *Asia Pacific Education Review*, 5(1), 34-38.
- Cheung, H. Y. ve Hui, K. F. S. (2003).** Mainland immigrant and Hong Kong local students' psychological sense of school membership. *Asia Pacific Educational Review*, 4(1), 67-74.
- Durmaz, A. (2008).** *Liselerde okul yaşam kalitesi (Kırklareli ili örneği).* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Edirne: Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ekşioğlu, S., Sürücü, M. ve Arastaman, G. (2009).** *Lise Öğrencilerinin Okula Bağlılıklarını Yordayan Değişkenlerin İncelenmesi.* XVIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı'nda sunulan bildiri, Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 1-3 Ekim 2009, İzmir. http://www.pegem.net/akademi/kongrebildiri_detay.aspx?id=103149 (Erişim tarihi 12 Şubat 2011).
- Finn, J. (1989).** Withdrawing from school. *Review of Educational Research*, 59, 117-142.
- Fredericks, J. A., Blumenfeld, P. C. ve Paris, A. H. (2004).** School engagement: Potential of the concept, and state of the evidence. *Review of Educational Research*, 74 (1), 59-109.
- Goodenow, C. (1992a).** Strengthening the links between educational psychology and the study of social contexts. *Educational Psychologist*, 27, 177-196.
- Goodenow, C. (1992b, April).** *School motivation, engagement, and sense of belonging among urban adolescent students.* Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association, San Francisco, CA.
- Goodenow, C. (1993a).** The psychological sense of school membership among adolescents: Scale development and educational correlates. *Psychology in the Schools*, 30, 79-90.
- Goodenow, C. (1993b).** Classroom belonging among early adolescent students: Relationships to motivation and achievement. *Journal of Early Adolescence*, 13, 21-43.
- Goodenow, C. ve Grady, K. E. (1993).** The relationship of school belonging and friends' values to academic motivation among urban adolescent students. *The Journal of Experimental Education*, 62 (1), 60-71.
- Hagborg, W. J. (1994).** An exploration of school membership among middle and high school students. *Journal of Psychological Assessment*, 12, 312-323.
- Isakson, K. ve Jarvis, P. (1999).** The adjustment of adolescents during the transition into high school: A short term longitudinal study. *Journal of Youth and Adolescence*, 28 (1), 1-26.
- Israelashvili, M. (1997).** School adjustment, school membership, and adolescents' future expectations. *Journal of Adolescence*, 20, 525-535.
- Kızılay, M. (2008).** *İlköğretim okullarında ikinci kademe öğrencilerin okula bağlılık durumlarına ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşleri.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- McMahon, S. D., Parnes, A.L., Keys, C. B. ve Viola, J. J. (2008).** School belonging among low-income urban youth with disabilities: Testing a theoretical model. *Psychology in the Schools*, 45(5), 387-401.

- Mcneely, A. C., Nonnemaker, J. M. ve Blum, R. W. (2002).** Promoting school connectedness: evidence from the national longitudinal study of adolescent health. *Journal of School Health*, 72 (4), 138-146.
- Nichols, S. L. (2008).** An exploration of students' belongingness beliefs in one middle school. *The Journal of Experimental Education*, 76(2), 145-169.
- Osterman, F. K. (2000).** Students' need for belonging in the school community. *Review of Educational Research*, 70 (3), 323-367.
- Özdemir, S., Sezgin, F., Şirin, H., Karip, E. ve Erkan, S. (2010).** İlköğretim okulu öğrencilerinin okul iklimine ilişkin algılarını yordayan değişkenlerin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38, 213-224.
- Pehlivan, Z. (2006).** Resmi genel liselerde öğrenci devamsızlığı ve buna dönük okul yönetimi politikaları (Ankara ili örneği). Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Perdue, N. H., Manzeske, D. P. ve Estell, D.P. (2009).** Early predictors of school engagement: Exploring the role of peer relationships. *Psychology in the Schools*, 46(10), 1084-1097.
- Rumberger, R. W. ve Thomas, S. L. (2000).** The distribution of dropout and turnover rates among urban and suburban high schools. *Sociology of Education*, 73 (1), 39-67.
- Sarı, M. (2007).** Demokratik değerlerin kazanım sürecinde örtük program: Düşük ve yüksek okul yaşam kalitesine sahip iki ilköğretim okulunda nitel bir çalışma. Yayınlanmamış doktora tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sarı, M. (2011).** *Adaptation of the Psychological Sense of School Membership Scale to Turkish*. Yayına sunulmuş çalışma.
- Sarı, M., Ötünç, E. ve Erceylan, H. (2007).** Liselerde okul yaşam kalitesi: Adana ili örneği. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 13 (50), 297-320.
- Sezgin, F. (2010).** Öğretmenlerin örgütsel bağlılığının bir yordayıcısı olarak okul kültürü. *Eğitim ve Bilim*, 35 (156), 142-159.
- Stevens, T., Hamman, D. ve Olivárez Jr. A. (2007).** Hispanic students' perception of white teachers mastery goal orientation influences sense of school belonging. *Journal of Latinos and Education*, 6(1), 55-70.
- Uwah, C. J., McMahan, H. G. ve Furlow, C. F. (2008).** School belonging, educational aspirations, and academic self-efficacy among African American male high school students: Implications for school counselors. *Professional School Counseling*, 11(5), 296-305.
- Uzun Yüksek, Ö. (2006).** İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin okula yabancılaşma düzeylerine etki eden sosyo-demografik değişkenlerin belirlenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2007).** *SPSS uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri* (2. Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.